

SAİT FAİK

Necati Mert

BIYOGRAFİ

cümle

2. BASKI

NECATİ MERT

1945'te Adapazarı'nda doğdu. Öğrenimini 1968'de Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nde tamamladı. *Tiyatro Yönünden Haldun Taner* adlı bitirme tezini yazdı. Adapazarı Lisesi (1968-73) ve Adapazarı Ali Dilmen Lisesi'nde (1978-80) toplam yedi yıl edebiyat öğretmenliği, Hendek'te de on yıl (1993-2003) dershane öğretmenliği yaptı. 12 Mart dönemine rastlayan ilk öğretmenliği sırasında TCK 142. ve 312. maddelerine aykırı davranmak savıyla yargılandı, bir süre tutuklu kaldı. Sonuçlandırılmayan ve sonradan 1974 affı ile de düşecek olan bu dava nedeniyle "idari tahkikat" geçirdi ve "bakanlık emri"ne alındı. Bakanlık emrinde iken istifa edip kitap kırtasiye ticaretine başladı. Hâlen Adapazarı'nda bu işi sürdürmekte.

İlk yazısı "Mustafa'nın Karesi" adlı bir hikâye: *Yansıma*, Temmuz 1972, Sayı: 7. Bunu aynı dergide ve daha sonra *Sanat ve Toplum*, *Sosyalist Kültür Ansiklopedisi*, *Yazko-Somut*, *Karşı*, *Yaba Öykü*, *Sakarya Ekonomi*, *Yeni Biçem*, *Düşlem*, *Üçüncü Öyküler*, *Bilgi*, *Kırklar* gibi yayınlarda başka öykülerle deneme, inceleme ve eleştiriler izledi. Ayrıca *Çarkısuyu* adlı aylık siyasi haber-yorum, araştırma ve reklam gazetesi çıkardı (Ocak 1996-Mayıs 1996). "E"de "Öykü Noktası"nı yazdı (1999-2003). Bir yerel gazetede on yıl köşe yazarlığı yaptı (2002-2012). Şimdilerde *Hece*, *Heceöykü* ve *Karabatak* dergilerinde yazmakta.

Türkiye Yazarlar Birliği İstanbul Şubesi tarafından "2011 Edebiyat Mevsimi Hikâye Büyük Ödülü", Sakarya Üniversitesi tarafından 9 Nisan 2012'de "Fahri Doktora" unvanı verilen, *Memleket Kitabevi* adlı kitabıyla da 2013'te TYB tarafından "Yılın Yazar, Fikir Adamı ve Sanatçıları" ödülüne layık görülen Necati Mert Türkiye Yazarlar Sendikası, Edebiyatçılar Derneği ve P.E.N. Yazarlar Derneği üyesi.

Yayımlanmış kitapları: *Gramofonlar*, *Radyolar*, *Teypler* (Öyküler, 1979), *Bir Bir Değişken* (Masallar, 1979), *Hindinin Biri* (Masallar-Öyküler, 1980), *Minnacık Bir Uçurum* (Öyküler, 1994), *Paytonun F'si* (Deneme, 1995), *Geceye Uçurulan Güvercinler* (Öyküler, 1996), *Kapıdan İçeri Girmek* (Deneme, 1997), *Büyük Düşün* (Oyun, 1998), *Gönüller Küçüldü* (Öyküler, 2002), *Ömer Seyfettin: İslamcı, Milliyetçi ve Moder-*

nist Bir Yazar (İnceleme-Biyografi, 2004), *Öykü Yazmak* (Deneme, 2006), *Adalı Sinağrit –Sait Faik-* (Deneme, 2006), *Hikâyem Adapazarı* (Yaşantı-Tarih, 2008), *Zamansız* (Öyküler, 2011), *Kelepir Sepet* (Deneme, 2012), *Bağ Çorbası* (Deneme, 2012), *Memleket Kitabevi* (Anı-Deneme, 2013), *Mustafa'nın Karesi* (Toplu Öyküleri I, *Gramofonlar, Radyolar, Teypler* ile *Minnacık Bir Uçurum* birlikte, 2014), *Gönüller Küçüldü* (Toplu Öyküleri II, *Geceye Uçurulan Güvercinler* ile *Gönüller Küçüldü* birlikte, 2014), *İki Dil İki Hayat* (Deneme, 2016).

SAİT FAİK

Necati Mert

Cümle Yayınları-64

Biyografi Dizisi-18

•

Yayın Yönetmeni: Muhsin METE

•

Sait Faik/Necati MERT

•

Teknik Hazırlık

Kelime Yayıncılık

•

Kapak ve Sayfa Tasarımı

www.sarakusta.com.tr

•

© *Bu kitabın tüm yayın hakları, yazarıyla yapılan sözleşme gereğince,*

Kelime Yayıncılık'a aittir.

•

Birinci Baskı, Ocak 2018

İkinci Baskı, Ekim 2020

ISBN: 978-605-9147-57-6

•

Kelime Yayıncılık Reklam Tic. Ltd. Şti.

Konur Sokak No: 39/2 Kızılay-Çankaya/Ankara

T: (0 312) 419 69 13 F: (0 312) 419 69 14

e-posta: bilgi@kelimeyayincilik.com web: www.cumleyayinlari.com

Sertifika No: 31337

•

Baskı

Emsal Matbaa Tanıtım Hizmetleri San. ve Ltd. Şti

•

Cümle Yayınları, Kelime Yayıncılık'ın tescilli markasıdır.

İçindekiler

Sunuş / 7
Adapazarı / 13
Bursa / 28
Grenoble / 34
İşsiz / 50
İlk Üç Kitap / 66
Sıkıyönetim / 75
Aleksandra / 92
Beyoğlu / 115
Yeni Dönemin İlk İki Kitabı / 135
Mahalle Kahvesi'nden Sonrası / 162
Paris'te Beş Gün / 175
Eril Mekân Hikâyeleri / 178
Kayıp Aranıyor / 202
Homoerotizm / 217
Yaşasın Edebiyat / 245
Kaynakça / 259

Sunuş

Sait Faik adını ilk ne zaman duydum, hatırlamıyorum. Sait Faik'ten okuduğum ilk hikâye dün gibi hatırımda: "Gümüş Saat". Elime nereden, nasıl geçtiyse geçmiş, okumuşum. *Hürriyet* gazetesinde 1948'in 16 Mayıs'ında çıkmış oysa. Ben üç yaşındayım. Çocuğun, bir sandal tutup denize açılışı, yeterince açıldıktan sonra saati suya atışı, peşinden bakışı bir filmin final sahnesi gibi öyle önümde. Başka bir şey değil, illaki saat. Gümüşün de farkında değilim! Saat atılır mı? Saatin bir kıymet olduğunun farkına henüz vardığımda okumuş olmalıyım. Orta birde miydim, ikide miydim; bugün Sait Faik'in adını taşıyan Şafak Sokağı'nda bir akrabamız vardı; Adapazarlı olduğunu öğrenmişim, merak da etmişim demek, teyzeme sorduydum: Tanıyor muydu? Nasıldı? Hangi ev onlarındı? Bir türlü cevap alamadım. Ben üsteledikçe bir şeyler söylüyordu teyzem, dedikleri Abasızlara aitti elbette, ben ise denize saat atanı görmek istiyordum; hatırladı mı, yakıştırdı mı, sonunda, "Ha, şu sessiz çocuğu sorarsın sen" dedi teyzem, "varmış öyle bir yakınları. İstanbul'a azimet etmiş, derler."

Bu hikâye *Az Şekerli*'nin içinde. Az Şekerli, 1954 yılında, Sait Faik'in ölümünden hemen sonra yayımlanır, dokuz yaşındayım. Daha sonra okuduğum kesin. Belki de *Az Şekerli*'yi öğretmenin gelmediği bir derste arkadaşlardan birinin elinde gördüm, orasından burasından karıştırır-

ken de “Gümüş Saat”le karşılaştım. Bendeki *Az Şekerli*, yazarın *Lüzumsuz Adam*’la birlikte 1965 Temmuz’unda Varlık Yayınları’nda yapılmış ikilide. Çıkar çıkmaz almış, okumuşum da. O tarihte Ankara’dayım; Türk Dili ve Edebiyatı’nda ikinci yılım; saati suya atan çocuğun, çocuk Sait Faik olduğunu düşünmemişimdir herhalde.

Neler hatırlamıyorum? ODTÜ’den arkadaşlarımız vardı; hafta sonları görüştüğümüz oluyor, şu otelin alt katında, şu sendikanın salonunda yaptıkları toplantılara çağırıyorlar; biz o zaman sinema, tiyatro peşindeyiz, biz dediğim; bölümden sıra arkadaşım, benden beş yaş büyük, İzmirli bir sinema, tiyatro delisi; aralarına katılmadığımız için bizi nasıl topa tutuyorlarsa okuduğumuz Sait Faik’ler için de hafife alıyorlardı. Onların elinde yerlilerden sadece Sabahattin Ali ve kült kitabı: *Kuyucaklı Yusuf*. Efendim! Edebiyat, toplum içinmiş de, doğru bir dünya görüşüne dayanmalı, okura faydalı olmalıymış falan filan; yoksa yazar ancak kendi mızımlıklarını anlatmış olurmuş, onu da hiç kimse merak etmiyormuş. Bunlar, çocukluk. Hamlık. Bekir Yıldız’ın *Kaçakçı Şaban*, Bilge Karasu’nun *Uzun Sürmüş Bir Günün Akşamı* ile 1971 Sait Faik Hikâye Armağanı’nı bölüşmeleri üzerine düzenlenen törende, ilginçtir, Bekir Yıldız da edebiyatı/yazarı toplum ve fayda üzerinden tanımlar.

Daha ilginç de şu: Edebiyatı benim de böyle tanımladığım oldu. Daha doğrusu şöyle: Kenan Evren Darbesi’nin saç, sakala, kıyafete kadar karışması, hele ki kimi şarkıcılara ve gösterileri ile bilinen isimlere sahne yasağı koyması, beni başka yasakların da haksız ve yersiz olduğu düşüncesine çıkardı; devletle zaten tanışıyorum, dolayısıyla devletin sahneden atmak, indirmek istediği ne ise; düşünce, inanç, hayat tarzı, eylem... hepsine sıcak bakmaya başladım. 1982’de de edebiyat hiyerarşisi ile karşılaştım. İğrençti, hem de ne iğrenç! Edebiyatınızın, emeğinizin hiç mi hiç önemi yoktu; hiyerarşideki yerinize bakılıyordu. Merkezde böyle olduğunu biliyorduk, meğer okuryazarın kıt olduğu taşrada da böyleymiş.

14 Mayıs 1982. Baktım, bizim memleketin eczacı, avukat, doktor gibi

yüksek yüksek mektepler bitirmiş, ama Faik Baysal'ı, Kerim Korcan'ı ne okumuş, hatta ne duymuş, Adapazarlı olduklarından bihaber kentsoyluları, ölümünden yirmi sekiz yıl sonra Sait Faik'i memleketinde anmaya kalkmışlar, ama konuşmacılar arasında ne ben varım, ne iki büyüğüm. Yazarlıkta on yıllık emeğim var, üç de kitabım; Adapazarı'nda ellerinin altında yazar, şair çokmuş da eliyorlar sanki. Yav, bu kentsoylular, beni bilen, tanıyan insanlar, kitabevime kitap almaya gelirler... Efendim, yazarlar İstanbul'dan gelecekmiş. Faik Baysal neden yok aralarında, üstelik 1969'da *Sanrı Meydanı* ile Orhan Kemal ve eseri *Önce Ekmek*'le Sait Faik ödülünü paylaşmış. Faik Baysal'a ulaşamadım, Kerim Korcan'ı aradım, meseleyi anlattım, 14 Mayıs'ta Faik Baysal'la birlikte Adapazarı'na gelmelerini istedim. Kerim Korcan geldi, salona birlikte gittik. Kapıda iki hanım; biri, bu etkinliğin gerçekleştirilmesi için yardımcıları istenilen lisenin, her cümlesine "12 Eylül'ün sağladığı huzur ve güven ortamında..." diye başlayan müdiresi, diğeri de edebiyat öğretmenlerinden en çok kitap alanı. Ben? Ben de dokuz yıl önce o liseden alınıp götürülmüşün biri. Kerim Korcan'ı tanıştırdım, "Sarduvar' yazarı da yolda!" dedim. Kerim Ağbi'yi masaya almak istediler, üstelediler; Oktay Akbal gelmiş, "Kerim şöyle buyur" dedi, yanında yer açtı; *Linç* yazarı, "Ben Necati'nin misafiriyim" dedi, gitmedi. Hanımları da her seferinde "Necati'yle geldim, o da konuşacaksa konuşurum!" diye çevirdi; Salim Şengil'le Tahsin Yücel de masadaydılar; nihayet razı olundu, sahnede biz de yerimizi aldık.

Şimdi, korsan eylemimizdeki konuşmamdan bir alıntı:

"Sait Faik, taşranın çıplak gerçeğini anlatmaktan vazgeçemediği gibi çıplak gerçekten kaçma yollarını da aradı. Dönemin siyasi baskıları, İstanbul'un teslim ala ala cömertleşen tabiatı, Sait Faik'in dirençsiz karakteri ile buluşunca kaçışı kolaylaştı. Bu yüzden içinde Adapazarı'nı bulduğumuz "Çelme", "Mahpus", "Beyaz Altın" gibi öykülerin yazarı Sait Faik, İstanbul'a, özellikle Burgaz'a sığındıkça çöpçü, simitçi, Burgazlı balıkçı ile yetinmiş, onların bireysel derinliklerine inerek

daha “edebileşip” evcilleşmiştir. Edebiyat ders kitaplarının tanıttığı Sait Faik de Adapazarlısı değil, işte Burgazlı bu Sait Faik’tir.”

Dediklerimi geçiyorum. Bunlar aşağı yukarı bugün de diyebileceklerim. Ama böyle mi demeliydim? Bereket, yüzümü kızartacak bir şey yok! Fakat bilir misiniz dördüncü kitabım Minnacık Bir Uçurum’u üçüncüsünden tam on dört yıl sonra, 1994’te, ancak kendi imkânlarımla bastırdım. *Paytonun F’si* öyle, *Geceye Uçurulan Güvercinler* öyle, *Kapıdan İçeri Girmek* öyle, *Büyük Düğün* öyle, ta 2002’ye kadar. Merkezde yer bulamadım; fakat her zaman gözü pek birileri çıkıyor, dergilerine çağırıyorlar, yolunuz galiba açılıyor.

Diyeyeğim, her bütün, bir hiyerarşiye sahip; yani içinde katlar, tabakalar var. Ayrılıkları, görünüşte. Hiyerarşideki yerin sağladığı bütünlük, daha kavi. Bir takımın, aralarında kat farkı bulunan iki taraftarı geçi-nemez de; iki ayrı takımın, aralarında kat ortaklığı bulunan iki taraftarı ana kız gibi olurlar.

O günkü konuşmamın bütünü *Adalı Sinağrit*’in içinde: “İstanbul-Taşra”. Sait Faik’in ölümünün ellinci yılında, Sakarya Üniversitesi’nde düzenlenen anma öreninde yaptığım konuşma da aynı kitapta: “Sait Faik ve 1950 Kuşağı”. Sait Faik’in 100 yaşında olduğu 2006 yılında da elimdeki Sait Faik yazılarımı gözden geçirip derledim: *Adalı Sinağrit* budur. Basımını Hece Yayınları gerçekleştirdi.

Geçen yılın Haziran, o değilse Mayıs ayı olacak, Ö. Faruk Ergezen aradı, biyografi dizileri için Sait Faik önerisinde bulundu; benim parkinson yaramazının ilaç molaç dinlemediği günler, zayıflamış, takatten düşmüş, klavyeye bile basamaz olmuşum; tam ayağım yerden kesilmek üzereyken, bu öneriyle, bakıyorum, elim kolum çalışıyor, kendi hâlimce yüzüyorum.

Kitabı 2017 yılı Haziran sonunda teslim edecektim, olmadı, Ekim

sonuna kadar sarktı. Keyifle çalıştım. Dahası, unuttuklarım olmuş, hatırladım; bilmediklerim varmış, öğrendim. Bildiklerim de tazelen-di böylece. Sizin de aynı hareketli bir süreçte okuyacağınızı düşünmek istiyorum.

Bu Sait Faik biyografisinde bana ait hiçbir şey yok; hepsi başkalarına ait. Ben sadece ekledim, dizdim. Bu nedenle eksiksiz olduğunu söyleyemem. Her geçen günle, yapılan her yorumla, yazılan her kitapla biyografi hâliyle genişleyecektir. Ben bu çalışmayı sürdüreceğim. Dilerim, iltifatınızı görür.

Bu kitap için, işime yarayacağını düşündüğüm her kaynağa uzanmaya çalıştım. Atladıklarım olmuştur. Yardım aldığım isimlerden ölmüş olanlarını başta Tahir Alangu ile Fethi Naci olmak üzere rahmetle anar; hayatta olanlara, internette rastladığım yüksek lisans çalışmasından, özellikle Sait Faik ve homoerotizm konusunda çok yararlandığım Oğuz Güven başta olmak üzere teşekkür eder, sağlıklı hayat dilerim. Kaynak bulmakta yardımlarını hiç esirgemeyen kütüphaneci arkadaş, dost Volkan Gülçek'i unutmadım, ona da çok teşekkür borçluyum.

Yayınevi sahibi Ö. Faruk Ergezen'e, yayın yönetmeni Muhsin Mete'ye teşekkür ederim.

Adapazarı, 29 Kasım 2017

Adapazarı

Adapazarı 1890 yılında gezgin Edmund Naumann'ın notlarına göre, "kendine mahsus sevimli evlere sahiptir. Hoş bir kasabadır." İnsanları türlü kıyafetler içindedir. Sadece giyim kuşamda değil her alanda görülebilir bu çeşitlilik. Örneğin "gazinoda oturur ve dinlenirken" bir kuş kafesi dikkatini çeker gezginin. Tavan mavi ve sarı boyalıdır. "Koyu renkli poturlu, fesli ve ceketli bir Türk, masada kâğıt oynayarak vakit geçir(mektedir)." Diğer oturanlar ise siyasetle meşgul Ada'lular olup sözü Bismark'ın istifasına kadar getirmeleriyle gezgini şaşırtırlar. Naumann der ki: "Sadece kasabada değil köylerde de Bismark konuşmalarına, tartışmalarına şahit oldum." Gazinonun yakınındaki lokantanın nefis yemekleri, hele ki gelen pilav, dolma, külbastı ve kebab kokuları ve oldukça iyi hazırlanmış alafranga çeşitleri de gezginin unutamadıkları arasındadır. (Konukçu, 2005: 133-134).

Nahit Sırrı Örik de 1933 yılı Haziran'ının ilk günü gelir Adapazarı'na, tavsiyesi trende edilen Belediye Oteli'ne değil de Meserret Oteli'ne iner. Yirmi dört saat kalacağı şehri en verimli şekilde gezer. Bir ara Belediye Oteli'nin bahçesinde dinlenmeye oturur. Şimdi romancının dilinden:

“Yukarıdaki bir odadan saz sesleri geliyor. İstanbul’dan bir hanende hanımla beraber bir saz heyeti celp edilmiş ve bu heyet akşam ahenge başlayacakmış. Otel patronu yanımıza gelerek haber verdi ve Meserret’i tercih edip kendi oteline inmediğimi anlayınca da teessüflerini etraflı bir şekilde ilave etti.” (Konukçu, 2005: 163-165).

“Gazino” kelimesinin “büyük kahvehane” anlamı da var, alıntıda bu anlamda kullanılmış olacak. Reşat Nuri de *Anadolu Notları*’nda kahveleri sosyal hayatın imkânları olarak görür. Yazara göre orada sınıf farkı pek gözetilmeden diz dize oturulur, dertleşilir. Aile meseleleri, mahalle meseleleri, memleket meseleleri orada tartışılır. Gayet demokrat ortamlardır. (Güntekin, 1971: 132). Ayrıca kahvehanelerin bir de “kıraathane” cinsleri var ki okuryazar uğrağıdır, âdeta kütüphanedir; Ömer Seyfettin’in Ömer Seyfettin oluşu da 1903-1909 İzmir’inin bu soy aydın mekânlarında; Askerî Kıraathane, Ekmekçi başı Kıraathanesi ve Giritli Hasan Efendi ile Ali Ağ’a’nın Tilkilik’teki kahvehanelerinde gerçekleşir. (Alangu, 1968: 96).

Abasızzadeler’in Mehmet celeplik yapar, iki oğlu vardır; büyüğüyle ilgili bütün bilgi, Basri Abasıyanık adlı bir oğlu, oğlunun da Ülker ve Mine adlarında iki kızınının bulunduğu ibarettir. (Kavaz, 1999: 28).

Celep Mehmet’in küçük oğlu Sait’ tir, Sait (Seyyit) Ağ’a diye bilinir, kahvecilik yapar. Kahvehanesi nasıl bir yerdi acaba? Eski Adapazarı’nın en işlek çarşısı Uzunçarşı’da yer alan bu kahvenin aydın mekânı, Sait Ağ’a’nın da “çağına göre son dereceleri görüşlü bir adam olduğu, hatta sevmediği kişileri kahvesine almadığı” biliniyor. Ama fazlası yok. Sait Ağ’a’nın iki oğlu bir kızı var: Mehmet Faik, Ahmet Faik ve Fatma. Mehmet Faik devlet memurluğı da yapmış, İstiklal Harbi yıllarında

bir ara Adapazarı belediye başkanlığında bulunmuş, daha sonra zahire, ceviz kütüğü ve kereste alıp satmaya, ceviz kütüğünün ihracatını yapmaya başlamış bir tüccar. Girişken. Ve Sait Faik'in babası. İşgal yıllarında ayrıca Müdafaa-yi Hukuk Cemiyeti'nde çalışır, Kuva-yı Milliyecileri destekler. Kurtuluş-tan sonra, bu yararlılıklarından dolayı kendisine beyaz kokartlı İstiklal Madalyası verilir. Amca Ahmet Faik (1892-1965) Mülkiye Baytar Yüksekokulu'ndan mezun. Almanya Dresden Baytar Mektebi'nde zooteknik ihtisası yapar, devlette mesleğiyle ilgili birimlerde görev alır, çeşitli dernek çalışmalarına katılır. 1934-1937 yılları arasında Adapazarı Belediye Başkanı, 1944-1950 yılları arasında da TBMM VII. (ara seçim) ve VIII. Dönem Kocaeli milletvekilidir. Kırmızı kurdeleli İstiklal Madalyası sahibidir. Hediye Hanım'la evlenmiş olup dört çocukları vardır: Mustafa Raşit, Melike, Hüseyin Oğuz ve Meral. Sait Ağa'nın üçüncü çocuğu Fatma hiç evlenmemiştir. (Kavaz, 1999: 27-30; Özyalçın-Abasıyanık, 1981a: 92; Abasıyanık, 1996: 63).

Sait Faik -nüfus cüzdanına göre- Rumi 1322 (Miladi 1906) yılında Adapazarı'nda, Semerciler Mahallesi'nde dünyaya gelir. Ay ve gün cüzdanda belirtilmemişse de kaynaklar Kasım'da oydaştırılır; anlaşılmadıkları, doğumun kaç Kasım'da olduğudur sadece. Örneğin "Amcaoğlu" Mustafa Raşit Abasıyanık Miladi 22 Kasım 1906 olarak verir tarihi. Fakat bütün kaynakların paylaştığı bir takvim daha var: Sait Faik'in doğumu Ramazan Bayramı'nın birinci gününe rastlar. "Bundan hareketle, doğum tarihinin ay ve gününü tespit edebiliriz. Rumi 1322, Hicri 1324'e tekabül eder. Hicri 1 Şevval 1324 ise Miladi 18 Kasım 1906 Pazar gününe rastlamaktadır." (Kavaz, 1999: 33).

Sait Faik'in annesi Makbule Hanım, Adapazarı'nın önde gelenlerinden Hacı Rıza Bey'in kızıdır. Hacı Rıza Adapazarı çevre-